

značenja *da se pokaže veselijom i jačom*, a nadopuna toga smisla, namjera toga ponašanja, *da tako obveseli svoje dvoje djece*. U drugom, suprotnom skupu imamo dvije nezavisno složene cjeline: 1. *no onamo pokrila bi njeno lice svaki čas bolna skrb*, i 2. *i njene oči, gledajući za sestrom, pitale bi velikom, sjetnom brigom: Što će biti od nje kad ja umrem?* Te su dvije cjeline sastavne; prva je prosta, a druga složena. U drugoj je glavna rečenica *i njene oči, gledajući za sestrom, pitale bi velikom, sjetnom brigom*, a njezina je nužna dopuna objektna rečenica, koja ima vrlo samostalnu konstrukciju. Raščlanimo li je, dobit ćemo glavnu *Što će biti od nje* i vremensku *kad ja umrem*.

Takvom analizom, čini mi se, rečenice *rašćlanjemo*, a opet ih promatramo u *jedinstvu* priopćenja.

Uz navedene napomene o problematici složene rečenice moglo se iznijeti i niz drugih (problem eliptične rečenice, problem sažimanja rečenica, problem određivanja broja rečenica, itd.). Ja sam se u ovom članku osvrnula u prvom redu na problem cjelovitosti složene rečenice i nastojala ga osvijetliti s nekoliko strana. Preostaje još odgovor na pitanje koje se nameće u pristupu problematici složene rečenice: kako da se čovjek snađe u mnoštvu problema i što da radi kad u školi na njih naiđe? Mislim da je osnovni put analize rečenice promatranje složene rečenice u njezinu misaonom jedinstvu i da u raščlanjivanju to jedinstvo moramo poštovati iznad svega. Stoga je najbolje složenu rečenicu najprije raščlaniti na subjektivu i predikativu cjelinu, tako da ta dva dijela odmah obuhvate čitavu rečenicu ili nekoliko rečenica kao dio skupa. Onda ćemo dalje poći istim putem kojim analiziramo prostu rečenicu, samo ćemo za složenu rečenicu kao dio sintagme istaći specifičnost njezine konstrukcije po kojoj se ona razlikuje od dijelova sintagme u prostoj rečenici. I još nešto: problem ne treba izbjegavati. Analiza rečenice bit će zanimljivija, a um će se bolje izoštriti ako ne budemo tražili samo jednostavne i klasično čiste slučajeve.

PRILOG AKCENATSKOJ TIPOLOGIJI U IMENICA

Božidar Finka

I

Od svih vrsta riječi imenice su najbrojnije, imaju više različitih oblika (posebni oblici za muški, ženski i srednji rod, razlikovanje oblika jednine i množine, uz ostatke dvojine, promjena po padežima) i odlikuju se velikom raznolikošću u ponašanju akcenta. Trudom mnogih akcentologa mnogo se dosad postiglo u traženju što prikladnijeg načina kako bi se akcenatsko šarenilo u imenica prikazalo što vjernije i što jednostavnije.

Pošto je V. St. Karadžić prikupio osnovno rječničko blago našega jezika i objavio ga u svom »Srpskom rječniku«, označivši svaku riječ odgovarajućim akcentom, a izvan akcentiranog sloga još i znakom dužine one vokale koji imaju dug izgovor, temeljeći svoje akcenatsko-kvantitativno bilježenje na izgovoru štokavaca s novijim mjestom i kvalitetom akcenta, novoštokavska je akcentuacija prihvaćena na svim područjima i u svim kulturnim sredinama koje se služe hrvatskosrpskim jezikom, bez obzira upotrebljavaju li njegovu istočnu ili zapadnu varijantu. Kao što je poznato, osnovno je obilježje te akcentuacije da razlikuje četiri načina izgovora akcentiranih vokala: u međusobnoj usporedbi akcentirani se vokali mogu izgovoriti kao dugi ili kao kratki, a među njima se jedni izgovaraju s uzlaznim, drugi sa silaznim tonom. Dugo se ili kratko mogu izgovarati i neakcentirani vokali. Da bi se ta razlika mogla prikazati i u pismu, po potrebi se iznad napisanih vokala stavljaju akcenatski znakovi ili znak dužine. Pod utjecajem školske nastave i akcenatskih rasprava i priručnika, ta je pismena predodžba akcenatskih znakova do te mjere prodrla u našu svijest da se praktički ne govori o različitom izgovoru vokala (već prema tome izgovaraju li se s uzlaznim ili silaznim tonom, odnosno dugo ili kratko, duže ili kraće), nego se najčešće različit izgovor vokala definira s osloncem na pismene akcenatske znakove. Obično se govori da vokal (pa onda i riječ ili oblik) ima takav i takav akcenat, odnosno da je s dužinom (da ima dužinu) ili da je bez nje (da nema dužine). Izgovorni i pismeni kriterij opisuju se, dakle, na isti način, i to tako da se pismeni kriterij proteže na oba pojma: izgovor vokala i pismeno označivanje izgovora. Prema tako stečenoj navici prikazivanja različitog izgovora vokala, naš jezik ima četiri (novoštokavska) akcenta: „˘, ˘˘, ˘˘˘, ˘˘˘˘. Uz neka ograničenja, raspodjela je tih akcenata prilično slobodna. Opće je ograničenje da ni jedan akcenat ne može stajati na krajnjem vokalu riječi. Silazni akcenti (˘, ˘˘) mogu stajati samo na prvom (ili jedinom) slogu riječi. Uzlazni akcenti mogu stajati na svim slogovima osim na zadnjem, dakle mogu biti i na prvom slogu, ali se po svojoj prirodi ne mogu nalaziti na jedinom vokalu u riječi, tj. jednosložne akcentirane riječi mogu imati samo silazne akcente. Dužina (˘˘˘˘) može stajati samo iza akcenta, a i tu je njeno pojavljivanje dosta ograničeno. Takva je raspodjela akcenata i dužine uvjetovana povijesnim razvojem; naime, prema dokazivanju povijesne i poredbene akcentologije, sadašnjem stanju u štokavskoj akcentuaciji prethodile su faze u kojima nije bilo novoštokavskih uzlaznih akcenata i u kojima su i mjesto i kvaliteta akcenata bili bitno drukčije raspoređeni. Akcenatske tipove našega književnog jezika treba ipak određivati na osnovi suvremenog stanja, a ne na temelju povijesnih kriterija, ali nam poznavanje razvojnog puta naše akcentuacije, od njenih prvih oblika koji se mogu rekonstrukcijom utvrditi, pa preko svih postupnih faza do današnjeg stanja, može posao klasifikacije olakšati.

U akcenatskoj tipologiji i klasifikaciji javlja se specifičan problem akcenatskih dubleta, često čak na istom govornom području, odnosno u istoj književnoj varijanti našega jezika. Za posao klasifikacije te razlike ipak nisu veća smetnja; radi se obično samo o tome da jedna dubleta pripada jednom, a druga kojem drugom akcenatskom tipu ili podtipu. Ponekad razlike u raspodjeli akcenata mogu imati i znatnije posljedice: na jednom se području ili u jednoj književnoj varijanti može riječ rasporediti u jedan, a na drugom području ili u drugoj varijanti u koji drugi akcenatski tip. Kad se, dakle, prilazi akcenatskoj tipologiji, temeljni je zadatak utvrditi koji tipovi postoje. Same riječi mogu dosta lako prelaziti iz tipa u tip, mogu pripadati različitim tipovima (npr. akcenatske dublete), štoviše: jedan tip može postupno apsorbarati veći ili manji dio riječi jednoga ili više drugih tipova, praktički sve do njihova nestanka kao posebnih akcenatskih tipova. Raspodjela riječi u akcenatske tipove nije, dakle, zauvijek određena. Ali normiran književni jezik, odnosno književni jezik s tradicijom, teži k što većoj stalnosti; ta se njegova težnja očituje i u akcenatsko-kvantitativnoj raspodjeli. Zato se u modernom razdoblju našega književnog jezika, koje obuhvaća posljednjih stotinjak ili nešto više godina, nisu ni u akcenatsko-kvantitativnoj raspodjeli dogodile bitnije promjene.

II

Akcenatskom tipologijom našega jezika zanimali su se mnogi domaći i strani stručnjaci; s većim ili manjim uspjehom akcenatski se tipovi prikazuju i u svakoj cjelovitoj gramatici našega jezika. Svima je polazište novoštokavski akcenatski sustav kodificiran u rječniku V. St. Karadžića, popunjavan brojnim kasnijim rječničkim akcentiranim prinosima, sve do najnovije akcenatske kodifikacije u velikom Pravopisu i u Rječniku hrvatsko-srpskoga književnog jezika Matice hrvatske i Matice srpske.¹ Tehnika klasifikacije i akcenatski tipovi potječu od Đ. Daničića,² koji se također poslužio Karadžićevom rječničkom i akcenatskom građom. Posluživši se istom građom, velike je zasluge stekao i A. Pavić³ izvršivši akcenatsku klasifikaciju i tipologiju u imenica. Svaki se noviji rad te vrste oslanja na radove spomenute dvojice akcenatskih stručnjaka, jer su njihovi radovi pisani i s velikom brižljivošću i s dobrim poznavanjem akcenatsko-kvantitativne raspodjele u riječi i u njihovih likova. Bitnih, dakle, razlika i suprotnosti između Daničićeve ili Pavićeve akcenatske klasifikacije i klasifikacije u novijim radovima nema i ne može

¹ Dosad su izašle dvije knjige toga rječnika (Zagreb – Novi Sad, 1967).

² Đuro Daničić napisao je veći broj priloga o akcentu i objavio ih u raznim publikacijama, ali su trućom i nastojanjem M. Rešetara svi skupljeni i ponovno objavljeni pod zajedničkim naslovom »Srpski akcenti«, Posebna izdanja Srpske akademije, knj. LVIII, Filozofski i filološki spisi, knj. 16, Beograd – Zemun, 1925, str. I – XIV + 1 – 320.

³ Armin Pavić, Studije o hrvatskom akcentu, Rad JAZU, 59, Zagreb, 1881, str. 1 – 102.

biti, ali se u pojedinim novijim radovima zapaža nastojanje da se primjenom drukčijih metoda i uočavanjem zajedničkih elemenata u ponašanju i raspodjeli akcenata količina akcenatskih tipova svede na što manji broj: da klasifikacija bude što praktičnija, pristupačnija i upotrebljivija. Takvim nastojanjem ističu se osobito dvije suvremene gramatike našega jezika: Brabec – Hraste – Živkovićeva Gramatika hrvatskosrpskoga jezika⁴ i Grammatik der serbokroatischen Sprache Josipa Hamma.⁵ Prva od tih gramatika služi danas kao osnovni gramatički priručnik našega jezika u zemlji, a drugoj je namjena da istoj svrsi posluži izvan zemlje. Osobito je u Hammovoj gramatici pojednostavnjen prikaz akcenatskih tipova. Osnovno je Hammovo polazište bilo da se različiti oblici ponašanja i raspodjele akcenata u riječi prvenstveno svrstavaju u tipove po akcenatskim kriterijima, a ne prema tome kojemu morfološkom tipu te riječi pripadaju, iako se akcenatski tipovi nisu mogli izdvojiti iz morfoloških. Isto je osnovno polazište i u citiranom radu A. Pavića, koji je dao prikaz akcenatskih tipova u imenica. Baveći se duže vremena pitanjima našega akcenta i prateći sva nastojanja u vezi s akcenatskom klasifikacijom i tipologijom, nezavisno sam od dvojice spomenutih i još nekih drugih autora došao do sličnih zaključaka. Kako je Hammova gramatika, izdana u inozemstvu i pisana njemačkim jezikom, nepristupačna širem krugu naših čitalaca i kako se ni Pavićev rad ne može više dobiti u redovnoj prodaji, a k tome je u mnogo čemu i zastario, ovdje ću izložiti načela do kojih sam došao u pronalazanju načina da se što prikladnije prikažu akcenatski tipovi u imenica. Iako je i u ovom prilogu osnovno polazište slično kao u Pavića ili Hamma, u metodi i u rezultatima ima i osjetnih razlika. Dijelom su te razlike diktirale i posebne namjene svakoga od tih prikaza. Pavićev je rad pisan u obliku opširne rasprave, s težnjom da obuhvati svu raspoloživu gra-

⁴ Pregledano je VI. neizmijenjeno izdanje, Školska knjiga, Zagreb, 1965.

⁵ Pun bibliografski podatak: Slavistische Studienbücher – Josip Hamm, Grammatik der serbokroatischen Sprache – Otto Harassowitz, Wiesbaden, 1967.

Ne ulazeći u ovoj prilici u pitanje prikazivanje te gramatike, ovdje se samo napominje da autor u gramatici izgovor dugoga «jata» pod uzlaznim akcentom bilježi akcenatskim znakom ´ na drugom dijelu refleksa -ije-, uspor. npr. lijévati, uspijévati (str. 53), sijéku (str. 56), dijéte (str. 58) itd., čime se to bilježenje razlikuje od uobičajenog načina u dosadašnjim našim akcenatskim priručnicima (lijévati, uspijévati, sijèkū, dijéte, itd.) i izjednačava s načinom pisanja u ekavskoj varijanti. Odstupanja od tradicionalne norme, primijenjene i u novom Pravopisu i u citiranom Rječniku hrvatskosrpskoga književnog jezika, ima osobito s obzirom na nenaglašenu dužinu. Dok su npr. nastavci prezenta i imperfekta s tematskim vokalom -a- redovito označeni kao dugi, kao što je to i u svim dosadašnjim priručnicima (npr. čitām, -āš, -ā, -āmo, -āte, -āju ili čūvah, -āše, -āše, -āsmo, -āste, -āhu, itd., str. 97 – 98), prezentski nastavci s tematskim vokalima -e- (isto vrijedi i za -je-), -i- ostavljeni su u Hamma bez dužine (npr. pērem, pišem, mōlim, kŭpujem, itd., str. 97). Sličnih odstupanja ima i u nekih drugih kategorija. Očito je da je J. Hamm uzimao u obzir dosta proširenu govornu praksu, pogotovu onu koja preteže u gradskim govorima, donekle i u sjeveroistočnim područjima našega jezika, kako se to vidi i iz rasprave P. Ivića i I. Lehiste Prilozi ispitivanju fonetike i fonološke prirode akcenata u savremenom srpskohrvatskom književnom jeziku (Zbornik za filologiju i lingvistiku Matice srpske, VI, Novi Sad, 1963, str. 31–71), koji su do svojih zaključaka došli na temelju ispitivanja književnog izgovora pretežno u Vojvodini.

du, a Hamm je svoj prikaz akcenatskih tipova iznio u priručnoj gramatici. Ovaj moj prilog nema ni jedne ni druge od tih namjena. U njemu, dakle, nema opširne egzemplifikacije; naprotiv, teži k što većoj sažetosti. Ali nije ni predređen zahtjevima koje nameće pisanje gramatičkoga priručnika, premda, dakako, ne isključuje mogućnost da se primijeni i u gramatičkom priručniku.

III

Treba razlučiti ono što je bitno od onoga što je manje bitno ili najmanje bitno za akcenatsku tipologiju. Bitni su, dakako, akcenti, manje je bitna dužina iza akcenata, a najmanje su bitne promjene uvjetovane fonetski ili morfološki. Takvo stupnjevanje omogućava da oslonac u tipologiji bude sam akcenat; dužina se iza akcenta veže samo za neke, i to uvijek iste i unaprijed poznate pozicije: uvijek je dugo krajnje -e u gen. sg. i krajnje -om u instr. sg. imenica ženskoga roda, vokal -o- iz nastavka -ost imenica žen. roda, zatim završeci (-a ili -i) u gen. pl., a izvan akcenta i vokal koji je ispred krajnjeg. Tako se dužina iza akcenta ne mora ni uzimati u razmatranje u akcenatskoj tipologiji imenica. Pa i onda kad je u završecima oblika gen. pl. dug vokal -u (kao što je npr. gen. pl. *ruku* ili *nogu*, što su ostaci oblika starog duala u tom padežu) ne treba se u tipologiji ni na to posebno osvrnuti, a morfološka razlika pripada u razmatranje o morfološkoj tipologiji. Iz razmatranja o akcenatskoj tipologiji imenica mogu se izostaviti i sve akcenatsko-kvantitativne promjene u istovrsnim oblicima (u alomorfima pojedinih padeža) ako su uvjetovane posebnim razlozima, npr. pojavom u nekim oblicima »nepostojanog -a-«, nekim vrstama kontrakcija ili duljenjem vokala u poziciji ispred nekih konsonanata (obično ispred sonanata) u zatvorenom slogu. Kako su sve te promjene uvjetovane fonetski, treba ih i obuhvatiti i opisati u fonetskom opisu. Za akcenatsku tipologiju nije bitno ni to kad akcenat prelazi ili ne prelazi na proklitičku riječ, odnosno u kojem obliku i na koji slog prelazi i kakva je kvantiteta vokala s kojeg je akcenat prešao na proklitičku riječ. Sva ta pitanja ulaze u posebno razmatranje o toj pojavi (prokliza), a njene su pozicije i rezultati također unaprijed poznati. Na taj se način razmatranje o akcenatskim tipovima svodi samo u akcenatske okvire; izdvajaju se pojave koje s akcenatskom tipologijom imaju samo formalne i slučajne veze, jer je uglavnom samo zamagljuju.

Akcenatsku klasifikaciju imenica ne treba opterećivati ni pitanjima akcenta i dužine u glagolskih imenica. Njihovo se akcenatsko-kvantitativno stanje prilagođuje prema pripadnim glagolima, pa to pitanje ulazi u razmatranje o akcenatskoj klasifikaciji i tipologiji u glagola.

Sve što je rečeno pomaže da akcenatsku tipologiju imenica oslobodimo elemenata koji joj sustavno ne pripadaju i da pokažemo da ni akcenat u ime-

nica ne mora obeshrabrivati prosječne govornike. Nastojanja takve vrste osobito su opravdana zbog onih naših govornika koji ne potječu iz novoštokavske sredine, a žele književnu (novoštokavsku) akcentuaciju ne samo upoznati nego se i njome služiti u svom javnom djelovanju. A poznato je da je tih i takvih govornika vrlo velik broj, možda praktički veći nego onih koji se novoštokavskom akcentuacijom služe spontano, štoviše: mnogi takvi govornici djeluju u svim mogućim oblicima javnog života, često i kao nastavnici našega književnog jezika od najnižih do najviših škola.

Zbog potpunosti i upozorenja treba već ovdje reći još i to da u imenica ima i takvih oblika ponašanja i raspodjele akcenata koji se ne mogu izlučiti iz strogo akcenatske tipologije, a ne predstavljaju cjelovite akcenatske tipove, nego se prema njima odnose kao podtipovi ili »izuzeci od pravila«. Ni to ne treba da obeshrabruje jer su i te pojave uglavnom sustavne, a eventualni »izuzeci« mogu se obuhvatiti posebnim, relativno ograničenim popisom. Potrebne napomene o takvim akcenatskim pojavama donose se uz prikaze akcenatskih tipova.

IV

Pošto se u prijašnjem poglavlju postupkom eliminacije izdvojilo ono što zahtijeva poseban opis, najčešće izvan razmatranja o akcenatskoj tipologiji u imenica, treba поближе upoznati samu akcenatsku građu koja je predmet klasifikacije. Moramo je promatrati u imenica svih triju rodova i svih deklinacija, u jednini i u množini, od jednosložnih do višesložnih. Polazi li se od morfološkoga kriterija, sasvim je svejedno treba li npr. deklinirati jednosložnu imenicu muž. roda *kut* ili višesložnu (četverosložnu) *šesterokut*, odnosno dvosložnu imenicu žen. roda *kapa* ili višesložnu (šesterosložnu) *predavaonica*, itd. S akcenatskoga se gledišta mogu također uočiti slična slaganja. Ni u akcenatskoj tipologiji broj slogova u riječi ne mora biti odlučan za uključivanje u koji tip, iako se, dakako, može nabrojiti koje sve riječi prema broju slogova ulaze u koji tip. Akcenatski se npr. isto ponašaju i jednosložna imenica muž. roda *dīm* i trosložna *žetelac* ili dvosložna imenica žen. roda *šlīva* i četverosložna *šlīvovica*, itd. Ostaje nam da razmotrimo ima li u tome bitno značenje pripadnost imenice morfološkoj kategoriji ili gramatičkom rodu. Primjeri kao *mjesto* (im. sr. roda) i *knjiga* (im. žen. roda) (s takvim akcentom u svim padežima osim u gen. pl. i s istom akcenatskom promjenom u gen. pl.) očito pokazuju da pripadaju istom akcenatskom tipu, iako su i različitih rodova i različitih morfoloških kategorija. Izuzme li se akcenatsko-kvantitativna razlika u gen. pl., vidjet ćemo da istom tipu pripadaju i imenice žen. roda s akcentom kao u imenice *pěst* (Karadžićev akcenat), itd. Ne ulazeći dalje u ovakve usporedbe, navedenim se primjerima samo htjelo pokazati kako istim akcenatskim tipovima mogu pripadati imenice i različitog broja slogova, i

drukčijih morfoloških kategorija, i nejednakih rodova i da, prema tome, akcenatsku tipologiju u imenica ne treba nužno vezivati ni za te osobine. Akcenatsko-kvantitativne promjene koje u nekih imenica muš. roda uvjetuju oblici tzv. duge množine ili koji drugi morfološki razlozi (npr. već spomenuti ostaci dualnih oblika) mogu se na prikladan način opisati uz prikaz odgo-varajućih morfoloških tipova. Iako se akcenatski tipovi dokazuju i provje-ravaju na morfološkima, jedni se s drugima ne identificiraju.

U vezi s akcenatsko-morfološkim odnosima treba jedino kao poseban slu-čaj razmotriti problem akcenata u gen. pl. Iz dosadašnjih se napomena vidi, a to pokazuje i najpovršniji pogled u koji gramatički priručnik, da je ponaša-nje i raspodjela akcenata u tom padežu često drukčija nego u ostalih pa-dežnih oblika. S obzirom na to da različitih oblika ponašanja akcenta može biti ne samo u identičnih oblika toga padeža nego i u akcenatskih tipova koji se inače u svemu bitnom podudaraju, problem akcenta u gen. pl. pripa-da i u razmatranje o akcenatskoj tipologiji. Iz praktičnih se razloga može ipak izdvojiti iz opisa akcenatskih tipova i prepustiti posebnom opisu u po-pratnim napomenama. Time akcenatski tipovi postaju homogeniji, a neko-liko napomena o akcentu u gen. pl. nije teško pamtiti. Može se čak reći da će se tek tako, u jednom pregledu, najbolje moći prikazati posebnosti po-našanja akcenta u tom padežu.

Prema potrebi, jednako će se postupiti i u drugim prilikama, kad se npr. svojevrsno ponašanje i raspodjela akcenata proteže samo na mali dio akce-natskog inventara u imenica. Drugim riječima, svrhovitije je ono što ne tvori cjelovite tipove donositi kao podtipove ili opisivati izdvojeno, pa čak obu-hvatiti i u posebnim popisima, nego tipologiju opterećivati neprestanim na-pomenama o »izuzecima« i »posebnim slučajevima«, u stilu preživjelog i zabačenog »atomiziranja« jezične građe.

Vodeći računa o svemu što je dosad rečeno, akcenatskim se tipovima u imenica može obuhvatiti sav akcenatsko-kvantitativni inventar, osim onog koji se iz opravdanih razloga izdvaja i rezervira za posebne opise. U uspo-redbi s količinom akcenatske građe koja se može obuhvatiti akcenatskim tipovima, izdvojeni materijal predstavlja tek simboličnu veličinu.

U analizi akcenatske građe u imenica susrećemo se sa dvije glavne činje-nice, odlučne za tipologiju. Prva pokazuje da neke imenice imaju isti akcenat na istom slogu u svim oblicima, a druga da je akcenat pomičan, u jednim je oblicima na jednom, a u drugim oblicima na kojem drugom slogu, zamje-njujući se ponekad, kvalitativno i kvantitativno, drugim akcentima. Iako su obje te činjenice podjednako važne, u prvu podjelu ide mnogo veća količi-na građe; može se čak reći da su cjeloviti samo oni akcenatski tipovi u kojima je »isti akcenat na istom slogu u svim oblicima«. S obzirom na to da se silazni akcenti vežu samo za prvi slog, a uzlazni za sve osim zadnjeg, u prikazu se iz praktičnih razloga imenice sa silaznim akcentima mogu razmatrati prema

prvom, a s uzlaznim akcentima prema zadnjem slogu. Imenice s nejednakim brojem slogova u nom. sg. i u ostalim padežima akcenatski se mogu razvrstavati prema broju slogova u paradigmi (tj. od gen. sg. dalje), uz napomenu da li je u nom. sg. isto ili drukčije (uspor. slično i u Pavića, c. d., str. 3–5. i dalje). Isto je npr. u imenice *đim* – *đima* ili *pěst* – *pěsti*, a različito u imenica *bôj* – *bôja*, *kônj* – *kônja*, *vôl* – *vôla*. Ali po kriteriju da je važan akcenat u paradigmi, imenice *đim*, *pěst*, *bôj* pripadale bi jednom, a imenice *kônj* i *vôl* drugom akcenatskom tipu. Iz toga je također vidljivo da imenice muš. roda *đim* i *bôj* i imenica žen. roda *pěst* (gen. sg. *đima*, *bôja*, *pěsti*) pripadaju istom tipu kao npr. imenica žen. roda *knjiga* ili imenica sred. roda *mjěsto*, a imenica muš. roda *kônj* ili *vôl* (gen. sg. *kônja*, *vôla*) istom osnovnom tipu kao imenica žen. roda *žena* ili imenica sred. roda *pěro*. Nadalje, istom tipu kao *kônj* (*kônja*) i *žena* ili *pěro*, s kratkouzlaznim akcentom na drugom slogu od kraja, pripadaju i druge imenice s tim akcentom na drugom slogu od kraja, a tipu kao *đim* (*đima*) imenice s tim akcentom (na prvom slogu), bez obzira na broj njihovih slogova. Ako se izuzmu neke razlike koje treba posebno spomenuti, istom tipu kao *pěst* (odnosno *đim*, *bôj*) pripadaju i imenice žen. roda kao *pěc* (gen. sg. *pěci*), a ne pripadaju mu imenice žen. roda kao *slăst* (gen. sg. *slăsti*). Te imenice, međutim, ulaze u osnovni akcenatski tip kao npr. imenica muš. roda *drûg* (gen. sg. *drûga*) ili kao imenica sred. roda *měso* (u singularu) i imenica žen. roda *străža*, itd.

*

Na temelju je tih podataka, mislim, jasno što je sve odlučno i što nije odlučno za svrstavanje imenica u akcenatske tipove; da se još jednom istakne: *kriteriji treba da budu uvijek i samo akcenatski*. Akcenatske promjene izazvane fonetsko-morfološkim razlozima mogu se, dakako, spomenuti kao dopune i uz akcenatsku tipologiju, ali je, kao što se pokazalo, njihovo pravo mjesto u opisima onoga dijela jezične građe uz koji se vežu. Napokon, sâmo se pojednostavnjivanje akcenatskih tipova u imenica svodi na to da se istim osnovnim akcenatskim tipovima obuhvate sve one imenice koje imaju isti oblik ponašanja akcenta, bez obzira na njihov gramatički broj, na morfološku kategoriju i bez obzira na broj slogova u njima.*

O DANIČIĆEVU NAGLASNOM SUSTAVU KAO SUSTAVU

Stjepan Babić

Norma za našu književnu akcentuaciju počiva na naglasnom sustavu kako ga je prikazao Đuro Daničić u člancima koji su objavljeni u knjizi *Srpski akcenti*, Beograd – Zemun, 1925. Kako je Daničić svoj rad temeljio na Ka-

* U drugoj prilici nastojat ću, na temelju opisanih kriterija, prikazati sve imeničke akcenatske tipove i upozoriti na sva odstupanja, jednako i njih klasificirajući prema prikladnim kriterijima.